יב: הכל ממירין פרק ראשון תמורה

עין משפט נר מצוה

קמז א מיי' פ"ט מהל' מקוואות הלכה ט' סוס"מ ר"ד מי' רל"ח סעי' מז:
קיז ב מיי' פ"ט מהל' פרה הל"ט:

רבינו גרשום

(כמין) [בהן] חרש (כעין צינור) יפותקן היינו שפושכן למקוה דרך אותו צינור: והן שהורין. ומתבטלין משאובין שהשאובה נטהרת ברובה אם רובה הוו דלאו נטהרת ברובה והיינו ופותקן כמו שאמרנו: מכלל דרבנן דפליגי עליה דר' אליעזר בן יעקב סברי דברובה והמשכה לא מיתבטל: אלא הא דר' אתא (רב דימי) [רבין] אמר ר' יוחנן (שאובה שהמשיכ' כולה. כל מ' סאין כי האי גונא שהורה כמאן לא כרבנן ולא כר' אליעזר בן יעקב] אלא אמר רב פפא כאי אלא לפי חשבון דקאמר לפי חשבון כלים קאמר ובי'וסף בן חוני: ורחניא שלשת לוגין מים שאובין שנפלו לתוך המקוה כמים בלא המשכה בין אם היו אותן ג' לוגין בין ב' כלים או ג' בין בד' זה: ונפלו למקוה סלולה: יוסף בן חוני אומר. אם היו אותן ג' לוגין בב' או בג' כלים ונפלו בו ספלוהו כיון דבכל כלי לוג אי יותר מלוג הוי דבר חשוב ופסול אבל אם אותן ג' לוגין מחולקין בד' או ה' כלים ואין בכל כלי לוג או יותר מלוג לא הוי דבר חשוב לפסול המקוה. ל"א כדתנ' בסיפא אלא הא דר' אתא רב דימי אמר ר' יוחנן שאובה בו'. כמאן. כרבנן ת"ק דר' אליעזר בן יעקב [דמקילי הא ליכא למימר] דאי כרבנן אמאי קאמר ר' אליעזר אלא לפי חשבון [מכלל דרבנן מחמירין] אלא לפי חשבון משמע דאפי' בבצר מהכי פוסלין את המקוה אלא שיש מדקאמר ר' אליעזר בן יעקב אלא לפי חשבון [ושמע מינה דרבנן לחומרא פליגי] (מכלל) וא"כ הא דר' אתא (רב) [רבין] (דימי) בר' דלא כתרווייהו אלא לפי חשבון לא ר' אליעזר בן יעקב היא אלא לפי חשבון כלים [הוי' ריוסף בן חוני היא בו'. והיינו כלישנא קמא: אלא עם מתן אפר כלומר עד שיתן האפר על גבי המים והלא (ואלא) אפר הוא דשן של פרה. [ונאמר להלן עפר ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן] ובתב חיים אל כלי כלומר שהמים סמוך לכלי דוקא והאי דקאמר קרא ונתן עליו מים כלומר על העפר (לאו להכי הוא דאתא) [לא להכי כתב] האי ונתן עליו אלא כדי לערבן עפר ומים (ביתר) כתב ולעולם מים בראשא ומפאי דהכי הוא כדרבנן (משום) [דדלמא הקשר ר"ש דמה מצינו בכל מקום [בפוטה מכשיר למעלה כתב ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים דמכשיר למעלה אף כאן נמי]: ל"א ות"ק דר' שמעון סבר סיפיה דקרא דוקא חיים אל כלי והיינו כלישנא קמא: אין בית הפרס עושה בית הפרס. דשדה שנחרש בה קבר היינו בית הפרס ובל השדה הויי ספק טומאה ואין אומר כל השדות שסכיבותיה [הן] (יהו) טמאות דשמא יצא ממנה צעם כשעורה ונכנס באותן שיחות אלא אותה שדה לבדה שנחרש בה טמאה והשאר שהורות ורבנן עד כמה הוא שיעור מקום בית הפרס כי אתא רב דימי אמר ריש לקיש

ת) נ"ל דל"ל מכלל דרבנן מחמירין וס"ל דאפי' בצינור מהכי וכו'.

שיטה מקובצת

ת) אלא הא דכו': מנ' מנ'. ס"א אי כרבנן מאי אלא לפי חשבון אלא אמר רב פפא לפי: ג) ע' בהשמטות בסוף המסכת: ד) שנפלו למקוה בשנים תיבת למים נמחק: ה) כלים פוסלים את המקוה בארבעה וחמשה כלים אין: ו) חטאת נעשין מי: ז) חיבות ונתן עליו מים חיים נמחק: ח) אף להלן הקדים תיבת

כאן נמחק: ט) הדא והתם מגלן תרי קראי כתיבי גלוין כשמע דלא באת הנגיש אלא ללמד סוטה מפרה דאלו פרה מסוטה לא ילפינן מידי דהא תרי קראי כתיבי ואפשר פרה מסוטה למצוה ילפינן דאפר למעלה וסוטה מפרה לומר דאינו מעכב: י) עליו מים חיים אלמא: יא) רצה נותן עפר למטה רצה נותן עפר למעלה והנא קמא מאי טעמא. ס"א ורבנן סברי חיים אל כלי דוקא ונתן עליו לערבן הוא דאתא ומפאי דכי אמרי רבנן דילמא לבדקמנא ר' שמעון מה מצינו בכל מקום מכשיר למעלה: יב) לך ראשא דקרא: יג) דוקא אל כלי שתהא חיותן בכלי לא: יד) מה מצינו כו'. גלוין האי מה מצינו לאו דוקא הוא אלא גזיש כדקאמר לעיל נאמר כאן עפר כו' ורבנן נמי מודו בגזיש כדמשמע התם צריכין שיתערבה עפר סוטה ועפר פרה על המים כו': טו) הפרס וחכמים אומרים אין בית הפרס עושה בית הפרס

ועוד היכי מצינו למימר דלרבנן שאינה שהמשיכה כולה ואין במקוה מי גשמים אחרים שיהא כשר א"כ קשיא מפרק קמא דתענית (דף יג.) דאמר כו) (מועלין במרחצאות) ואמרינן גמרא עלה כל שהוא משום תעלות אחור לרחוץ בין במחין בין בצונן וכל שהוא משום תענוג במחין אחור בצונן מותר עד לימא משייע ליה כל חייבי טבילות טובלין בדרכן בע' באב וביום"כ כו) ואי במחין טבילה מי איכא במחין הא שאובין מיטהו ואי כדברי רש"י דשאינה מטהרת [כ]כרבנן אלא שום מי גשמים אם כן מצינו טבילה במחין בצונן שהמשיכו וע"ק מהכיא דתנן במסכת מקוואות (פ"ו מ"ח) כ' מקוואות אחד עליון ואחד תחתון בעליון ארבעים סאה ובתחתון אין בה מ' סאה ממלא בכתף ונתן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה ואי שאינה מטהרת ע"י המשכה אלא מים אחרים למה לי נותן בעליון אפילו נתן בקרקע והמשיכן [כ] הוי טהור ועוד דתנן פ"ד דמסכת מקוואות (מ"ד) מי גשמים ומים שאובין שנתערבו במלר ובעוקה ועל מעלות המערה אם רוב מן הכשר כשר ואם רוב מן הפסול פסול [מתלה למתלה פסול] אימתי בזמן שנתערבו עד שלא יגיעו למקוה כו' והשתא למה לי נתערבו אפי' מים שאובין לבדן כשרין ע"י המשכה ושלא ה"ל שמואל שקיבל מרבותיו שאינה שהמשיכה כולה טהורה היינו כשיבואו במקוה כש) [ז](אם"כ) מי גשמים מ' סאה [ז] והשתא מיתלא כל מה שהקשינו ושפיר הוי הך מילתא דרבין כר"ל בן יעקב לענין ליריף מ' סאה בעינן רוב הכשר וכן משמע מתוך לשון שאלות דרב אחאי [ט]שהכות מקוה אחד שנפל בו ג' לוגין מים שאובין פסול ואי אמשכינהו אבראי אגב מרוביה ואזלי למקוה לא פסלי דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן שאינה שהמשיכה כולה טהורה ומיתלא מנצרפי למ' סאה דתניא ר' אליעזר בן יעקב אומר כו' אלמא משמע דאית ליה דשפיר מיתוקמי הני תרי מילי מילתא דרבי אליעזר בן יעקב ומילתא דרבין [י]אלמא לא [יא] נגעי אהדדי ור"י הביא לו דשפיר מיתוקמא סוגיא דשמעתין לפרושי דמשמע ליה לרבי אליעזר בן יעקב בעי רוב מי גשמים אבל אם כרוכן שאובין אפילו אם ירדו אלף מ"כ מ' סאה מי גשמים לא מתכשר ומשום הכי פריך דמילתא דרבין לא מיתוקמא לא כר"ל בן יעקב ולא כרבנן מיהו אומר ר"י דכל מה שהקשה לא קשה מידי דכבמה מקוואות בהש"ס מצינו כן דמעיקרא היה מפרש מילתא דחד תנא להמחיר ואח"כ מפרשו להקל בפ"ק דקדושין (דף ט.) [יב] (דבי) ר' אליעזר אומר אף המדם דמיבעי ליה בהש"ס אי רבי אליעזר לקולא פליג או לחומרא פליג [יג] והיינו דתענית לא קשה מידי דלטעמיך נמי מיקמי דמצינו שפיר בחמין כגון שהמשיך י"ט סאה חמין לתוך כ"א סאה מי גשמים [יד] אי נמי ע"י עששיות של ברזל שהוחמו ונתנו למקוה כדאמרינן במסכת יומא (דף לא:) גבי טבילה דכ"ג ביום"כ [טו] ושאר מצינות שהנאתי דמסכת מקוואות אפשר לאוקומינהו כרבי אליעזר בן יעקב ועוד יש לומר [טז]מהיכא דנותן לעליון עד שירדו לתחתון מ' סאה דאתא לאמטעינן דהיכא דים במקוה מ' סאה מים כשרים אפי' ירדו בו ק' סאה מים שאובין לא יפסלוהו והנראה לפי האמת דאין לעשות מקוה כולהו אחוב ע"י המשכה אלא לפיכ"ש הלכה כר' אליעזר בן יעקב [יז](דמשמתו) קב ונקי אבל ע"י רביעה והמשכה כשר לכ"ע אפשר יש במקוה כ"ל סאה מים כשרים מותר למלאות בכתף תשע עשרה סאה ולעשות חרין בקרקע ולערות שם ולהמשיכן למקוה עד שיתמלא ההיא דפ"ד דמסכת מקוואות שהנאתי דקתני לימתי בזמן שנתערבו עד [יח] שיגיעו למקוה הא אמיקמא דע"י רביעה והמשכה לכולי עלמא כשר ונראה דקתני שנתערבו עד

[יח] שיגיעו למקוה לאפוקי היכא שהניעו שמקקו ולבסוף קבעו יורד למקוה בלא המשכה:

יוסף בן חוני אומר בשנים ושלשה כלים שופלים את המקוה בארבעה וחמשה כלים אין שופלין. ולפי חשבון דקתני מתני' הכי קאמר ואין מים שאובין פוסלין את המקוה אלא מ"כ נפלו לפי חשבון הכלים שפוסלין המקוה הייינו שלשה אבל אם נפלו הג' לוגין בד' וה' פעמים לא [יא] פסלי ופסק ה"ר אברהם בר דוד דהלכה כיוסף בר חוני לפיכך נראה כששואבין את המקוה לגמרו שנטולין אותן מים שבתוכו ובאים מים אחרים תחתיהן אין לחוש אפי' אם נשתייר קצת מן הראשונים במקוה ואע"ג שנופל מן הדלי לתוכו והוו להו שם יותר מג' לוגין מים שאובין אפ"ה אין לחוש דמסתמא לא נפלו ג' לוגין משלשה כלים ויש מחמירין שנוקבין את הדלי בכונס משקה משום הך חששא דפי': **הא כיצד רצה עפר למטה רצה עפר למעלה.** וא"ת מ"כ גזירה שוה בעינן מים תחילה ואח"כ עפר כדכתיב בסוטה (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים ומש"ה אתיא גזירה שוה:

שאובין פוסלין לפי חשבון מכלל: יז) כלים פליני ריוסף: יח) המקוה שלא בהמשכה: יט) אלא עם מתן אות לי' נמחק: כ) פסול ר"ש משכיר תיבת כו' נמחק: כא) כאן במי חטאת עפר: כב) אל הבלי ולא: כג) תיבת למימרא נמחק: כד) העפר על המים יערבנם אות לי' נמחק: כה) דבעיין וילקחו המים חי' ויקח נמחק: כו) הפרס בית הפרס הן: כז) נעלין את המרחצאי' ואמרינן תיבות נוגעלין במרחצאות נמחק: כח) והמשיכן לתתתון עצמו הוי': כט) פליג וכן במקוה אח"כ מי: ל) ע' בהשמטות בסוף המסכת: לא) אם פליני אהדדי תיבת נגעי נמחק: לב) קדושין בשם רבי חי' דבי ל"ש: לג) פליג וכן גבי מבוי שנטלו לחייו וכן גבי הלמי וההיא: לד) נשמים או מקוה שלם שישיל לתוכו כמה דכיון שהוא שלם אינו נספל אי: לה) ע' בהשמטות בסוף המסכת: לו) עד שלא יגיעו למקוה: לז) עד שלא יגיעו למקוה: לח) ע' בהשמטות בסוף המסכת:

וכן טהורין. כלומר כשר לטבול בו: **מטהרים כרבייה והמשכה.** כשהכוח ממי (שם) גשמים שנפלו מעצמן לתוכו והמשיך מיעוט של שאיבה לתוכו דרך חרין מטהרת השאיבה והייינו לפי חשבון דמתניתין דאין השאובין פוסלין את המקוה דרך המשכה אלא אם כן היו בה עשרים סאין: **מכלל דרבנן כו'.** כלומר מדקתמרת מתני' רבי אליעזר בן יעקב היא ולא רבנן ומתני' לקולא דבלישנא דקולא נקיט לה דקתני אין השאובין פוסלין אלא לפי חשבון [ז] מכלל דרבנן לחומרא פליגי: **אלא הא דרבי אתא רבין ואמר שאובה שהמשיכה כולה כשרה.** שאפילו כל המקוה ממים שאובין דרך המשכה כשר לא רבי אליעזר ולא רבנן: **אלא אמר רב פפא.** רבנן לקולא פליגי והא דרבי אתא רבין רבנן היא ומתני' לאו בהכי קמיירי דתימא ר' אליעזר היא ורבנן לחומרא פליגי: **אלא לפי חשבון כלים** [ז] **ויוסף בן חוני היא [ח]: שנפלו למקוה.** מן הכלי לתוך המקוה [ח] [ט]כהמשכה: **כב' או כג' כלים.** שנפל לוג שלם מכל כלי פסול אבל מד' או ה' כלים דאין לוג שלם נופל כאחד לא פסלוהו ולפי חשבון דמתני' נמי ה"ק: [כ] (**אלא** [יא]) **על מתן אפר.** בשעת ממן אפר נעשו מי חטאת. אלמא בעינן מים כרישא דאי מים בסוף לא הוו מי חטאת דהא בשעת מתן אפר לא נעשו מי חטאת דלא היו שם מים (שם): **דלא כר"ש.** דלר"ש הקדים אפר למים כשר: **דתניא.** גבי סוטה הקדים עפר שבקרקע למים בכלי פסול [כ](**גז** כו'): ואמרינן **מאי טעמיה דר"ש דכתיב.** גבי מי חטאת ולקחו לטמא מעפר ותניא כו': **נאמר כאן.** כמי חטאת עפר ונאמר בסוטה עפר מה בסוטה עפר על המים כדכתיב (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה ונו' [ח] הכא מצינו אף בלא מים: **דלא כר"ש.** דלר"ש הקדים אפר למים כשר: **דתניא.** גבי סוטה הקדים עפר שבקרקע למים בכלי פסול [כ](**גז** כו'): ואמרינן **מאי טעמיה דר"ש דכתיב.** גבי מי חטאת ולקחו לטמא מעפר ותניא כו': **נאמר כאן.** כמי חטאת עפר ונאמר בסוטה עפר מה בסוטה עפר על המים כדכתיב (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה ונו' [ח] הכא מצינו אף בלא מים: **דלא כר"ש.** דלר"ש הקדים אפר למים כשר: **דתניא.** גבי סוטה הקדים עפר שבקרקע למים בכלי פסול [כ](**גז** כו'): ואמרינן **מאי טעמיה דר"ש דכתיב.** גבי מי חטאת ולקחו לטמא מעפר ותניא כו': **נאמר כאן.** כמי חטאת עפר ונאמר בסוטה עפר מה בסוטה עפר על המים כדכתיב (במדבר ה) ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים ומש"ה אתיא גזירה שוה: **וכתיב מים חיים אל כלי.** דמשמע דהמים יהיו נתונין אל [כב] כלי ולא אל העפר דאל כלי משמע עפר כרישא דאלמא בעינן מים כרישא, וכתיב ונתן אל המים, אלמא מן כל המורה נאמר, דבעינן בעבור המים בכרבים (שם) [כג]: **מה להלן.** בסוטה, מצותו בהתחילה עפר אל המים כדכתיב הכא, אף כאן בפרה עפר אל המים מצותו בהתחילה, ולא תימא ונתן עליו דוקא, דמשמע עפר בהתחילה (שם), **ומה כאן.** בפרה **הקדים עפר למים כשר.** כדמפרש ואזיל (שם), **והכא מגלן.** גבי פרה דאם הקדים עפר למים כשר (שם). **מים חיים אל כלי.** משמע מים לגד כלי ולא עפר תוקן בימים (שם), **ותנא דידן מאי טעמא.** הקדים עפר למים בפסול, אמר לך. בפרה גמי פסול, סיפיה דקרא דוקא. דאל כלי דוקא דמשמע מים בראשן, ונתן עליו לערבן. והא דכתיב ונתן עליו מים לערבן, לאחר שנתן אפר למים כדכתיב כדין להכן המים עליו לערבן (שם). דלמא ראשא דוקא. דיתמא עליו דוקא שיהא עפר תחילה והא דכתיב מים חיים לגד הכלי, אלא לאחר שיהא חיותן בכלי, שלא יטול יטול הן המעיין בכלי אחר ויתן לתוך זה, אלא בכלי זה ישאלם מן המעיין (שם). **מה מצינו בכל מקום.** בסוטה, **מכשיר למעלה.** עפר הוא המכשיר את המים לנדוך פוטה, וכן הם לפור של מנורה שמכשיר את המים לכהה. אף כאן עפר מכשיר את המים (שם).

שיטה מקובצת (המשך)

ער כמה תיבת ורבנן נמחק: טו) חשבון ולא קתני שהמים

מסורת הש"ס

ג) ל"ק, כ) [כרש"י וכסלתות מיתא רב ספא וכ"ל בסמ"ג וכן כתוס' ד"ה אלא אמר מיתא הכי והכ"ה סם דגרס רבה (יומא). ג) (תוספתא מקוואות פ"ב), ד) (תוספתא דמקוואות פ"ב ה"ה ס"ב), ה) תוס' דפרה פ"ו ה"ב (פוטה טז: ע"ש), ו) (נ"ל להגן וכ"ל בלקוט רמז תס"ז), ז) אל כלי דוקא עליו לערבן ל"ק, ח) אהבלת פ"ו מאנה כ, ט) הא' מתניתי' כו' שנפלו כו' הד"מ וכנ"ל ל"ק, י) ל"ק אלא בהמשכה וכנ"ל ל"ק מוחק מיכא בהמשכה ומ"ש, כ) רש"ק מ"ש, ל) מלמא, ל"ק, מ) ל"ק אלא כלי, נ) לבדוק אותה ל"ק, ס) (מדבר ה), ע) בית הפרס אם ל"ק, פ) [נ"ל שעלין את המתמלאות], צ) מתני' מיטמין בתמין טבילה. ל"ק, ק) ל"ק בהמשכה, ר) ל"ק, ש) [ברכת אחרי מי' לו), ת) ל"ק אלא אלא אחדדי ר' מ' ל"ק, ב) דסכיל דנתן ל"ק, ג) ל"ק.

תורה אור השלם

1. וקלקח לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל כלי: במדבר יט יז
2. וקלקח הכהן מים קדשים בכלי חרש ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים: במדבר יט יז

הגהות הב"ח

(א) גב' אלא אמר (רבה) תו"מ וע"כ בי' הש"י רב פפא: (ב) רש"י ד"ה בשנים וכו' נמי ה"ק הא"ד ואמ"כ ואי"ל ראין מי חטאת כו' אלא עם מתן אפר: (ג) ד"ה דתניא גבי סוטה וכו' פסול ורי"ש מכשיר כו' ואמרינן: (ד) ד"ה ואמרינן וכו' לכלי זה אלא זה ומן: (ה) ד"ה רבי אליעזר וכו' בית הפרס בית הפרס הן אם נחרשו:

הגהות הגר"א

[א] גב' הא כיצד כו'. מי' אלא ג"ש: [ב] רש"י ד"ה ומאני. לנדוי ני"ל ד"ג:

מוסף רש"י

הקדים עפר למים. בסוטה, פסול. כדכתיב ונתן אל המים, אלמא מים בראשן, וכתיב ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת, דבעינן סדר הכתוב בתורה (סוטה טז:). מה להלן. בסוטה, מצותו בהתחילה עפר אל המים כדכתיב בה, אף כאן בפרה עפר אל המים מצותו בהתחילה, ולא תימא ונתן עליו דוקא, דמשמע עפר בהתחילה (שם), ומה כאן. בפרה הקדים עפר למים כשר. כדמפרש ואזיל (שם), והכא מגלן. גבי פרה דאם הקדים עפר למים כשר (שם). מים חיים אל כלי. משמע מים לגד כלי ולא עפר תוקן בימים (שם), ותנא דידן מאי טעמא. הקדים עפר למים פסול, אמר לך. בפרה גמי פסול, סיפיה דקרא דוקא. דאל כלי דוקא דמשמע מים בראשן, ונתן עליו לערבן. והא דכתיב ונתן עליו מים לערבן, לאחר שנתן אפר למים כדכתיב כדין להכן המים עליו לערבן (שם). דלמא ראשא דוקא. דיתמא עליו דוקא שיהא עפר תחילה והא דכתיב מים חיים לגד הכלי, אלא לאחר שיהא חיותן בכלי, שלא יטול יטול הן המעיין בכלי אחר ויתן לתוך זה, אלא בכלי זה ישאלם מן המעיין (שם). מה מצינו בכל מקום. בסוטה, מכשיר למעלה. עפר הוא המכשיר את המים לנדוך פוטה, וכן הם לפור של מנורה שמכשיר את המים לכהה. אף כאן עפר מכשיר את המים (שם).

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com